

УДК 330.101.541:331.5

Марта Петрівна ПАНКОВЕЦЬ

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та інформаційних технологій,
Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», Україна,
e-mail: pankovetsmarta@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0984-8406>

Галина Іванівна БЕРЕГОВА

кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри економіки та інформаційних технологій,
Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», Україна,
e-mail: gberegova@yahoo.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4535-2849>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Панковець, М. П., Берегова, Г. І. Деякі аспекти дослідження проблем зайнятості в умовах ринкової трансформації економіки України // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць (ISSN 2313-4569); за ред. М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2018. № 1 (65). С. 16–23.

Анотація. У статті узагальнено найбільш вагомі чинники, що діють на зайнятість, та визначено найважливіші актуальні тенденції розвитку ринку праці в Україні. Досліджено конкретні залежності між рівнем зайнятості та чинниками, що на нього впливають. Запропоновано декілька економетричних моделей залежності рівня зайнятості від реальної заробітної плати, природного та механічного приростів населення, чисельності випускників вищих навчальних закладів, на підставі яких визначено кількісні оцінки параметрів впливу перерахованих чинників на рівень зайнятості. Обґрунтовано ключові позиції державної стратегії регулювання ринку праці в Україні. Виділено завдання для подолання негативних тенденцій на ньому. Проаналізовано ефективність державної політики в сфері зайнятості України. Вказано причини зниження ефективності державної політики зайнятості. Запропоновано деякі можливі заходи щодо поліпшення стану українського ринку праці.

Ключові слова: ринок праці; попит на працю; пропозиція праці; рівень зайнятості; впливи на рівень зайнятості окремих чинників; державна політика у сфері зайнятості; трудові ресурси; трудова міграція; безробіття; реальна заробітна плата; природний приріст населення; механічний приріст населення; рівень народжуваності; демографічна криза; чисельність випускників вищих навчальних закладів; економетричне моделювання; кореляційно-регресійний аналіз; критерій Фішера; критерій Стьюдента.

Марта Петровна ПАНКОВЕЦ

кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и информационных технологий,
Львовский институт ГВУЗ «Университет банковского дела», Украина,
e-mail: pankovetsmarta@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0984-8406>

Галина Ивановна БЕРЕГОВАЯ

кандидат физико-математических наук, доцент кафедры экономики и информационных технологий,
Львовский институт ГВУЗ «Университет банковского дела», Украина,
e-mail: gberegova@yahoo.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4535-2849>

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМ ЗАНЯТОСТИ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Панковец, М. П., Береговая, Г. И. Некоторые аспекты исследования проблем занятости в условиях рыночной трансформации экономики Украины // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов (ISSN 2313-4569); под ред. М. И. Зверякова (глав. ред.) и др. Одесса: Одесский национальный экономический университет. 2018. № 1 (65). С. 16–23.

Аннотация. В статье обобщены наиболее значимые факторы, действующие на занятость, и определены важнейшие актуальные тенденции развития рынка труда в Украине. Исследованы конкретные зависимости между уровнем занятости и факторами, влияющими на него. Предложено несколько эконометрических моделей

зависимости уровня занятости от реальной заработной платы, естественного и механического приростов населения, численности выпускников высших учебных заведений, на основании которых определены количественные оценки параметров влияния перечисленных факторов на уровень занятости. Обоснованы ключевые позиции государственной стратегии регулирования рынка труда в Украине. Выделены задания для преодоления негативных тенденций на рынке труда. Проанализирована эффективность государственной политики в сфере занятости Украины. Указаны причины снижения эффективности государственной политики занятости. Предложены некоторые возможные меры по улучшению состояния украинского рынка труда.

Ключевые слова: рынок труда; спрос на труд; предложение труда; уровень занятости; влияние на уровень занятости отдельных факторов; государственная политика в сфере занятости; трудовые ресурсы; трудовая миграция; безработица; реальная заработная плата; естественный прирост населения; механический прирост населения; уровень рождаемости; демографический кризис; количество выпускников высших учебных заведений; эконометрическое моделирование; корреляционно-регрессионный анализ; критерий Фишера; критерий Стьюдента.

Marta PANKOVETS

PhD in Economics, Associate Professor, Economics and Information Technologies Department, Lviv Institute SHEI «University of Banking», e-mail: pankovetsmarta@gmail.com, Ukraine, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0984-8406>

Galyna BEREGOVA

PhD in Mathematics, Associate Professor, Economics and Information Technologies Department, Lviv Institute SHEI «University of Banking», e-mail: gberegova@yahoo.com, Ukraine, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4535-2849>

SOME ASPECTS OF EMPLOYMENT PROBLEMS INVESTIGATION UNDER THE CONDITIONS OF UKRAINE'S ECONOMY MARKET TRANSFORMATION

Pankovets, M., Beregova, G. (2018). Some aspects of employment problems investigation under the conditions of Ukraine's economy market transformation. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Deiaki aspekty doslidzhennia problem zainiatosti v umovakh rynkovoi transformatsii ekonomiky Ukrainy; za red.: M. I. Zveriakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen' (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 1 (65), pp. 16–23.

Abstract. *The most important factors affecting employment are summarized, and the most important current trends of the labor market development in Ukraine are identified in the article. Concrete dependences between employment rate and factors, which influence it are investigated. There are several econometric models of the dependence of employment rate on real wages, natural and mechanical growth of population, the number of graduates of higher educational institutions, which are the basis for the determination of quantification of affecting parameters of mentioned above factors on the employment rate. Key positions of the state strategy of regulation of the labour market in Ukraine are justified. Tasks for overcoming of negative tendencies on it are identified. The paper analyzes the effectiveness of the state policy in the field of employment in Ukraine. Reasons for the reduction of the efficiency of the state policy of employment are specified. Some possible measures to improve the state of the Ukrainian labour market are proposed.*

Keywords: *labour market; demand for labour; labour supply; level of employment; impacts of individual factors on the employment rate; state employment policy; workforce; labour migration; unemployment; real wages; natural population growth; mechanical growth of the population; birth rate; demographic crisis; the number of graduates of higher educational institutions; econometric modelling; correlation and regression analysis; Fisher criterion; Student's test.*

JEL classification: *E240; J230*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні більшість наукових і публічних дискусій щодо стану і проблем української економіки та українського суспільства торкаються питань війни на Сході України, технологічної відсталості виробництва, хронічного гострого дефіциту бюджетних коштів, так само як інвестиційних ресурсів фірм і коштів домогосподарств, які не спроможні заощаджувати, а відтак формувати в національній економіці потенціал для її зростання, неефективної системи державного управління, враженої корупцією величезного масштабу, політики цін на енергоносії та політики

комунальних тарифів, щоденно зростаючого державного боргу. Разом з тим, донедавна вважалося, що трудовий потенціал, його кількісний і якісний склад, є відносно сильною стороною української економіки. Натомість статистичні дані за останні роки демонструють загрозливу тенденцію для ринку праці України. Процеси невпинного старіння населення, а також безпрецедентні за період з 1991 року масштаби трудової міграції ставлять Україну на поріг демографічної кризи. За прогнозами ООН наступний перепис населення в Україні дасть результат близько 36 млн. осіб. Внутрішні проблеми українського ринку праці посилюють впливи світових тенденцій. Адже структура попиту на ньому швидко змінюється під впливом НТП, а трудові ресурси в Україні часто якісно не задовільняють сучасні вимоги. Виявляється щоразу більше диспропорцій між пропозицією праці та попитом на неї, невідповідностей між очікуваннями робочої сили щодо рівня оплати та умов праці та тим, що пропонують фірми. З іншого боку, та незначна частина фірм, що з'являється на українському ринку з сучасними технологіями та працює в системі міжнародних стандартів, не завжди знаходить кадри, що готові посісти робочі місця без попередньої перекваліфікації, стажувань тощо. Таким чином, актуальність досліджень саме в цій галузі зростає. У цій статті автори пропонують проаналізувати ситуацію на українському ринку праці в динаміці останніх років через призму показника рівня зайнятості та впливу на нього окремих чинників.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Для кожної держави трудові ресурси є фундаментом, на якому зростає її національна економіка. Саме цей чинник є рушійною силою, що здатна змагатися з інерційністю, розбалансованістю, відсталістю та іншими проблемами економічної системи. Питання, пов'язані з дослідженнями трудового потенціалу та особливостей функціонування ринку праці в Україні, вивчаються багатьма українськими вченими-економістами. До них належать: М. Бутко, С. Вовканич, О. Попело, А. Шахно, Б. Данилишин, М. Біль, А. Колот, П. Мазурок, В. Петюх, Н. Гаркавенко та ін. [1; 2]. У їх наукових працях значна увага приділяється вивченню сучасних умов функціонування сфери зайнятості в Україні; визначенню головних тенденцій її розвитку, а також з'ясуванню причин їх негативної динаміки; обґрунтуванню необхідності більш дієвого впливу держави на регулювання зайнятості та безробіття; пропонуються певні кроки для підвищення ефективності урядових дій із врахуванням досвіду держав, що пережили ринкові трансформаційні процеси.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових досліджень сфери зайнятості та ринку праці, недостатньо уваги приділяється вивченню конкретних залежностей між рівнем зайнятості та чинниками, що на нього впливають (до прикладу, рівень реальної заробітної плати, природний і механічний прирости населення, чисельність випускників вищих навчальних закладів) із застосуванням математичного інструментарію, який би дозволив розрахувати кількісні параметри цих залежностей.

У зв'язку з цим, авторами статті зроблено спробу не лише описати і проаналізувати найбільш актуальні проблеми, що стосуються зайнятості в українській економіці, але й довести певні функціональні залежності між окремими показниками, використовуючи методи економетричного моделювання.

Постановка завдання. Метою статті є: визначення найбільш значущих тенденцій, які сьогодні створюють впливи на стан ринку праці в Україні; побудова економетричних моделей, які математично описують залежності між рівнем зайнятості та рівнем реальної заробітної плати, природним і механічним приростами населення, чисельністю випускників вищих навчальних закладів; обґрунтування ключових позицій державної стратегії регулювання ринку праці в Україні та виділення завдань для подолання негативних тенденцій на ньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка України сьогодні перебуває в кризових умовах, які пояснюються низкою причин як екзогенного, так і ендogenous характеру. У своєму загальному баченні макроекономічної ситуації автори виходять із того,

що наріжним каменем фундаментальних системних проблем національної економіки, незадовільних результатів її ринкового реформування, у тому числі повільних темпів демонополізації та впровадження конкурентних механізмів, є закладений у підвалинах державотворчих процесів після 1991 року курс на створення державно-олігархічної системи із автоматичним перенесенням колишніх компартійних еліт у сучасні політично-бізнесові та грабіжницькою програмою приватизації державного майна, яка в короткі терміни чітко поділила українське суспільство на дві полярні соціальні групи: мільйонери-власники та населення, чий доходи постійно коливаються біля прожиткового мінімуму. Таким чином Україна впродовж двох десятиліть була і залишається полігоном для крупних нелегітимних економічних баталій, поділів і переділів ресурсів, що мають найвищу цінність, а її новостворені ринки функціонують в умовах, інституційно далеких від тих, які демонструє прогресивна світова спільнота. На тлі проблем загальнодержавного значення вирізняється ситуація із формуванням і розвитком вітчизняного ринку праці, які із самого початку залишаються спонтанними і майже нерегульованими процесами [3, с.205].

Для дослідження головних тенденцій, що характеризують сьогодні стан ринку праці в Україні, побудуємо та проаналізуємо кілька економетричних моделей, які допоможуть виявити й оцінити впливи деяких чинників на рівень зайнятості як найважливішого показника, що визначає стан ринку праці. Для подальшого аналізу візьмемо такі фактори, як рівень реальної заробітної плати, природний і механічний прирости населення в Україні, чисельність випускників вищих навчальних закладів. Ці чинники підібрані не випадково, адже, погіршення ситуації в сфері зайнятості на національному ринку праці пов'язане першочергово саме із ними. Падіння реальної заробітної плати, що означає зниження рівня життя і посилення негативних очікувань економічних суб'єктів, ставить їх перед неминучим вибором: на яких умовах створювати пропозицію праці на національному ринку і чи створювати її взагалі. Відтак прогнозованим продовженням цієї тенденції є зниження рівня народжуваності, старіння населення, що призводить до зменшення чисельності економічно активного населення. Зростаюча чисельність людей працездатного віку створює трудову міграцію, до того ж в останні роки чітко окреслилася тенденція до виїзду закордон на постійне проживання одразу сім'ями, на відміну від колишньої трудової міграції, коли один із членів сім'ї займався заробітчанством у більш розвинених сусідніх державах і пересилав доходи сім'ї в Україні. Відмінним в останні роки стало також зростання не лише трудової, але й освітньої міграції, тобто значна частина української молоді ще на шкільних лавах робить вибір не на користь української системи вищої освіти та цілком усвідомлено й виважено виїжджає навчатися закордон із тим, щоб не повертатися на український ринок праці.

При проведенні кількісного аналізу впливу на рівень зайнятості перерахованих вище чинників доцільним є використання відносних показників. Введемо такі позначення: X_1 – реальна заробітна плата у динаміці (наростаючим підсумком із 2000 року), у грн.; X_2 – відносна величина природного приросту населення (до загальної кількості наявного населення), у %; X_3 – відносна величина механічного приросту населення (до загальної кількості наявного населення), у %; X_4 – відносна величина кількості випускників ВНЗ (до загальної кількості наявного населення), у %.

Для моделювання використано статистичні дані за 2001–2016 рр. (табл. 1), отримані з офіційних інформаційних джерел [4–6] та оброблені авторами відповідно до потреб дослідження. Дані за 2017 рік не увійшли до розрахунків через відсутність повної достовірної інформації та відмінності в базах, охоплених збором статистичних даних, що зробило б порівняння некоректним.

З метою виокремлення найсуттєвіших чинників, які впливають на рівень зайнятості, авторами було побудовано декілька економетричних моделей з різним складом факторів (рівень реальної заробітної плати, природний і механічний прирости населення в Україні, чисельність випускників вищих навчальних закладів). Для згладжування даних та вирівнювання їх розмірності в моделях використовувалася змінна логарифму від реальної заробітної плати.

Вибірка статистичних даних для економетричного моделювання
(розроблено авторами на підставі [4–6])

Період	\hat{Y} , у %	X_1 , у грн.	X_2 , у %	X_3 , у %	X_4 , у %
2001	55,4	293,1197	-0,75527	-0,3111	0,639369
2002	56	356,5218	-0,75159	-0,06975	0,736115
2003	56,2	404,8675	-0,74328	-0,05041	0,867854
2004	56,7	460,4084	-0,70135	-0,01596	0,663973
2005	57,7	570,2309	-0,75274	0,009729	0,787634
2006	57,9	659,9366	-0,63436	0,030258	0,881322
2007	58,7	734,5279	-0,62213	0,036016	1,004158
2008	59,3	802,8682	-0,52596	0,032131	1,089435
2009	57,7	754,5181	-0,42086	0,02904	1,142734
2010	58,4	816,4028	-0,43622	0,035028	1,182909
2011	59,1	918,5616	-0,35388	0,037354	1,157311
2012	59,6	1057,003	-0,31205	0,135426	1,141044
2013	60,2	1135,095	-0,34839	0,070028	1,064912
2014	56,6	963,5533	-0,36631	0,046447	0,892436
2015	56,7	721,0333	-0,42628	0,021547	0,8712
2016	56,3	890,85	-0,43638	0,024836	0,745384

Спочатку побудуємо регресійну модель, яка оцінює залежність рівня зайнятості від реальної заробітної плати, природного та механічного приростів населення та кількості випускників ВНЗ:

$$\hat{Y} = 23,69 + 3,88 \ln(X_1) - 6,85X_2 - 2,16X_3 + 5,42X_4. \quad (1)$$

Ця модель є якісною за критерієм Фішера та має досить високий коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,8065$. Проте аналіз статистичної значимості параметрів моделі засвідчує, що при рівні значимості 0,05 параметри при змінних $\ln(X_1)$, X_2 та X_4 будуть статистично значимі, а параметр при змінній X_3 – статистично незначущий. Це означає, що реальна заробітна плата, кількість випускників ВНЗ та природний приріст населення дійсно мають суттєвий вплив на рівень зайнятості. Механічний приріст населення згідно з моделлю менше впливає на \hat{Y} . Перевірка моделі на мультиколінеарність показала її існування між парами змінних X_2 і $\ln(X_1)$ та X_3 і $\ln(X_1)$. Відтак висновки щодо статистичної незначущості механічного приросту населення можуть бути спричинені саме цим явищем.

Враховуючи отримані результати, для покращення моделі (1) вилучимо з розгляду фактор механічної міграції та отримаємо таку модель:

$$\hat{Y} = 28,455 + 3,226 \ln(X_1) - 6,15X_2 + 5,265X_4. \quad (2)$$

В отриманій моделі досить високий коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,802$, що свідчить про те, що 80,2% зміни рівня зайнятості пояснюється включеними в модель факторами впливу величини реальної заробітної плати в динаміці, частки кількості випускників ВНЗ та природного приросту населення. Модель є якісною за критерієм Фішера і в ній відсутня автокореляція залишків. Аналіз t -статистик для параметрів моделі за критерієм Стьюдента:

$$t_{cm}^0 = 3,48; \quad t_{cm}^1 = 2,91; \quad t_{cm}^2 = -2,39; \quad t_{cm}^4 = 3,58 \quad \text{при } t_{дв.кр.}(0,05; 12) = 2,18.$$

дозволяє зробити висновок про статистичну значимість всіх параметрів моделі (2). Отже, реальна заробітна плата, кількість випускників ВНЗ та природний приріст населення дійсно мають суттєвий вплив на рівень зайнятості та обґрунтовано включені в модель.

Зауважимо, що після 2014 року статистичні дані наводяться без урахування Автономної республіки Крим і частини Донецької та Луганської областей. За допомогою

введення фіктивної змінної зробимо спробу коректування цих змін. Отже, введемо додатково фіктивну змінну D , яка рівна 0 у період 2001–2013 рр., та 1 у період 2014–2016 рр. Тоді отримуємо таку регресійну модель:

$$\hat{Y} = 32,75 + 3,767Ln(X_1) - 1,28X_2 + 0,108X_4 - 2,26D. \quad (3)$$

Ця модель є якісною та має високий коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,933$, який свідчить про те, що 93,3% зміни рівня зайнятості пояснюється зміною величини реальної заробітної плати в динаміці, кількості випускників ВНЗ та природного приросту населення. Проте за критерієм Стьюдента статистично значимими є лише параметри при змінній, що описує реальну заробітну плату та фіктивній змінній.

Отже, на підставі останньої моделі ми можемо зробити висновок, що найвагомим чинником, який впливає на рівень зайнятості є реальна заробітна плата у динаміці. Також проведене економетричне моделювання визначає, що після 2014 року відбулися суттєві зміни на ринку праці, і в теперішніх умовах вплив природного приросту населення та кількості випускників ВНЗ не є настільки суттєвими, як це було до 2014 року.

Зауважимо, що знайдені оцінки параметрів моделі (3) мають таку економічну інтерпретацію: при незмінних інших факторах збільшення величини X_1 – реальної заробітної плати на 1% призведе до росту рівня зайнятості приблизно на 0,038%; збільшення частки природного приросту населення на 1% може привести до зменшення рівня зайнятості на 1,28%, а при збільшенні частки кількості випускників ВНЗ на 1% рівень зайнятості збільшуватиметься на 0,108%. Оскільки побудована модель (3) має високий коефіцієнт детермінації (більший за 0,9), її можна використовувати для прогнозування зміни величини рівня зайнятості залежно від зміни реальної заробітної плати, кількості випускників ВНЗ та приросту населення.

Таким чином, побудовані економетричні моделі доводять, що зниження рівня зайнятості спричинене конкретними чинниками, серед яких найбільш впливовим є рівень реальної заробітної плати. Також можна стверджувати, що природний і механічний прирости населення, чисельність випускників ВНЗ теж позначаються на рівні зайнятості. У цьому контексті важливо зосередити максимальну увагу на формуванні високоефективної державної стратегії підтримки зайнятості, яка б враховувала причини зниження її рівня. Вважаємо, що передусім варто зосередитися на таких завданнях:

1. Необхідно переглянути відповідність законодавчо встановлених розмірів мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму до реальних цін та тарифів у споживчому секторі. Сьогоднішня ситуація є незадовільною, оскільки вона ставить в умови виживання працюючого фахівця, докорінно нівелює різницю між кваліфікованою і некваліфікованою працею, створює економічно необґрунтовані преференції для зайнятих у окремих державних службах, що видно по тому, як різко продиференційовані доходи різних професійно-посадових груп – від кількох до кількох сот тисяч гривень щомісяця.
2. Вимагає вдосконалення механізм державної підтримки фірм, що зорієнтовані на створення вакансій для безробітних і молодих фахівців. З цією метою можна розглянути варіант створення системи по наданню пільг та субсидій роботодавцям, які займалися б перепідготовкою та навчанням потенційних працівників та надавали перші робочі місця молоді [3, с.212].
3. Український ринок праці характеризується високим рівнем використання нелегалізованої праці. Надмірний податковий тиск вимушує частину фірм приховувати реальні масштаби зайнятості й реальні розміри виплат заробітної плати. Для вирішення проблеми із неформальною зайнятістю варто передусім зменшити навантаження на фонд заробітної плати, що мало б сприяти переходу працівників до формального сектора зайнятості.
4. Держава має стимулювати підприємницьку діяльність, особливо малий та середній бізнес, які створюють найбільшу кількість робочих місць. У цьому питанні українську економіку не можна назвати благополучною, оскільки, як уже згадувалося, вона дотепер характеризується високим рівнем монополізованості. Створена економічна система

дозволяє вилучати надприбутки в сировинних галузях, відтак олігархічні капітали використовуються саме там і не допускають через потужне лоббі в державному апараті появи конкуренції. Що стосується підприємництва в тих галузях, які мали б насичувати ринки споживчих товарів і послуг, то його становище істотно ускладнене хронічним дефіцитом обігових коштів, нестабільністю валютного курсу, високими темпами інфляції, ризиками співпраці з кредитними установами, високим рівнем оподаткування. У цьому зв'язку видається архіважливим зламати таку неадекватну до вимог суспільства ринкову структуру, що може відбутися тільки за умов щораз більшої та глибшої заінтегрованості в міжнародні ринки, співпрацю з іноземним сектором, створення прозорих рівних конкурентних умов для всіх учасників ринку.

5. Важливим для підвищення рівня зайнятості є процес децентралізації владних повноважень. У вирішенні проблем місцевих ринків праці мають брати активну участь територіальні громади. При цьому йдеться не просто про передачу управлінських функцій із державного рівня на місцевий, а функціональну конвергенцію, що базується на інноваційних підходах, притаманних країнам-членам ЄС [7, с.9]. Такі підходи мають враховувати й нетрадиційні форми зайнятості, як-от: надомна праця, праця за викликом, тимчасова зайнятість, дистанційна зайнятість тощо.
6. Для відновлення професійно-кваліфікаційного балансу на ринку праці варто запровадити на державному рівні прогнозування попиту на робочу силу в професійному розрізі, що досягається складанням балансів між пропозицією робочої сили та попитом на неї [8, с.237]. Це водночас дозволило б регулювати чисельність молодих фахівців, що здобувають освіту за певним напрямком. Держава має впливати на вибір професій через фінансування тих напрямів підготовки, які є перспективними, а відповідні ринки праці дефіцитними.
7. Понад усі вище згадані завдання для поліпшення умов ринку праці в Україні необхідно досягти довгострокової політичної та соціально-економічної стабільності. Адже вплив на рівень зайнятості чинників, досліджених у цій статті, загострюється саме в умовах кризи та макроекономічної нестабільності останніх років.

Висновки і перспективи подальших розробок. У результаті опрацювання масиву статистичних даних, а також узагальнення теоретичного матеріалу, що містить дослідження сфери зайнятості, автори дійшли висновку, що зниження рівня зайнятості на українському ринку праці пояснюється передусім зменшенням реальної заробітної плати. Істотні впливи створюють також від'ємний природний приріст населення і чисельність випускників вищих навчальних закладів. Тенденції до зниження рівня народжуваності та зменшення чисельності випускників вищих навчальних закладів посилюються від 2014 року із зниженням рівня життя населення і зростання масштабів освітньої міграції. Щодо впливу трудової міграції, то його дослідити найважче, оскільки подані офіційними джерелами статистичні дані охоплюють всі міграційні процеси, які відбулися з дотриманням необхідних формальних процедур. Загальна міграція включає також дітей. У той час трудова міграція з України здебільшого має прихований характер, тому достовірні дані, які б демонстрували динаміку процесу трудової міграції, відсутні. Однак очевидно, що український ринок праці поступово позбувається найбільш ініціативної частини економічно активного населення.

Тенденції, описані впливами досліджуваних чинників на рівень зайнятості, потребують виваженого і дієвого державного регулювання. Сьогодні політика праці в Україні не зорієнтована на збереження трудового потенціалу країни. Реформування національної економіки має містити як невід'ємну складову формування ефективної політики зайнятості, яка враховувала б успішний досвід інших країн, у тому числі й постсоціалістичних, і стала ще одним кроком у напрямку наближення української економіки до європейських стандартів.

Поставлена у статті проблема має багатий потенціал для подальших наукових досліджень. Зокрема потребує продовження з'ясування впливів на сферу зайнятості трудової міграції. Доцільним є більш глибоке вивчення зарубіжного досвіду регулювання процесів

відтоку економічно активного населення і можливостей його застосування в сучасних умовах української економіки. Використання апарату економетричного моделювання посилить значущість проведених наукових пошуків та дозволить дати більш точну оцінку виявлених залежностей.

Література

1. Толуб'як В. С. Основні питання державного регулювання зайнятості населення в дослідженнях українських науковців // *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 18. С. 183–187.
2. Біль М. М. Інституціональні передумови європейського вектору розвитку ринку праці в Україні // *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 128–134.
3. Шахно А. Ю., Третяк Н. А. Сучасні проблеми формування та розвитку ринку праці України в кризових умовах // *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 3. С. 205–212.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Міграція як чинник розвитку в Україні. URL: <http://www.iom.org.ua> (дата звернення: 12.01.2018).
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 25.01.2018).
7. Бутко М. П., Попело О. В. Інституціональні засади модернізації сфери зайнятості в умовах децентралізації владних повноважень // *Регіональна економіка*. 2016. № 4. С. 6–14.
8. Гаркавенко Н. О. Регулювання ринку праці // *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 11. С. 236–239.

References

1. Tolubiak, V. (2014). The main questions of the state regulation of employment of the population in studies of Ukrainian scientists [Osnovni pytannia derzhavnoho rehuliuivannia zainiatosti naseleння v doslidzhenniakh ukrainskykh naukovtsiv], *Investytsii: praktyka ta dosvid*, No. 18, s. 183–187 [in Ukrainian]
2. Bil, M. (2016). Institutional prerequisites for the European vector of labor market development in Ukraine [Instytutsionalni peredumovy yevropeiskoho vektoru rozvytku rynku pratsi v Ukraini], *Rehionalna ekonomika*, No. 3, s. 128–134 [in Ukrainian]
3. Shakhno, A., Tretiak, N. (2015). Modern problems of formation and development of the Ukrainian labor market in crisis conditions [Suchasni problemy formuvannia ta rozvytku rynku pratsi Ukrainy v kryzovykh umovakh], *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, No. 3, s. 205–212 [in Ukrainian]
4. Official website of the State Statistics Service of Ukraine [Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian]
5. Migration as a factor in development in Ukraine [Mihratsiia yak chynnyk rozvytku v Ukraini], available at: <http://www.iom.org.ua> [in Ukrainian]
6. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine [Ofitsiynyi sait Ministerstva finansiv Ukrainy], available at: <https://index.minfin.com.ua> [in Ukrainian]
7. Butko, M. (2016). Institutional foundations of the modernization of the employment sphere in the conditions of decentralization of power authority [Instytutsionalni zasady modernizatsii sfery zainiatosti v umovakh detsentralizatsii vladnykh povnovazhen], *Rehionalna ekonomika*, No. 4, s. 6–14 [in Ukrainian]
8. Harkavenko, N. (2014). Regulation of the labor market [Rehuliuivannia rynku pratsi], *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, No. 11, s. 236–239 [in Ukrainian]